

(3 Hours)

Marks : 100

- N.B. 1. All questions are compulsory**
2. Figures to the right indicate full marks

1. (A) Select the most appropriate answer from the options given below (Any Ten) 10

1. _____ means choosing the most suitable candidate from those who have applied for the post.
 - a) Recruitment
 - b) Selection
 - c) Placement
 - d) None of the these
2. _____ is a vertical expansion of a job by adding more responsibility and freedom to do it.
 - a) Job simplification
 - b) Job specification
 - c) Job enrichment
 - d) Job enlargement
3. _____ is a component of Job description.
 - a) Working conditions
 - b) Training
 - c) Qualifications
 - d) Skills
4. _____ is a method of training wherein employees are transferred from one job to another.
 - a) Counseling
 - b) Understudy
 - c) Job Rotation
 - d) Case Study
5. _____ appraisal is conducted by various parties.
 - a) Role Analysis
 - b) Management by Objectives
 - c) Ranking Method
 - d) 360 Degree
6. _____ planning is a process of making arrangements to fill up the top important position in an organization.
 - a) Career
 - b) Succession
 - c) Human Resource
 - d) Employee
7. _____ is a financial motivation.
 - a) Bonus
 - b) Work Environment
 - c) Appreciation
 - d) Job Security
8. _____ leadership style is more suitable in family run businesses.
 - a) Bureaucratic
 - b) Autocratic
 - c) Laissez Fair
 - d) Paternalistic
9. Theory X of motivation is based on _____ assumptions of human resources.
 - a) Positive
 - b) Negative
 - c) Positive and negative
 - d) Neutral

10. _____ is a type of competency.
- a) Organisational
 - b) Core
 - c) Technical
 - d) All of these
11. _____ is an emerging employment pattern.
- a) Attrition
 - b) Work from home
 - c) Transformational
 - d) None of these
12. _____ may be a cause of downsizing in organizations.
- a) Low Morale
 - b) High absenteeism
 - c) Cost reduction
 - d) Low motivation

(B) State whether the following statements are true OR false: (Any Ten) 10

1. Human Resource Management is a one-time function.
2. Job design matches the requirements of the job with human qualities required to do the job.
3. Reference check is done of the existing employees.
4. The function of Manpower Planning is performed by the human resource Department.
5. Training is required only for new employees.
6. In Participative Counselling, both the counsellor and counselee are jointly responsible for solutions to the problem.
7. High morale of employees reduces industrial accidents.
8. Expectancy is an element of the Pink's theory of motivation.
9. Spiritual Quotient refers to how religious a person is.
10. Learning organizations emphasize a lot on training.
11. Human Resource Information System is found only in Bureaucratic organisations.
12. International HR practices are very similar to domestic HR practices.

2. Answer ANY TWO of the following: 15

- a) Define Human Resource Management. Explain its functions.
- b) What are the steps in Human Resource Planning?
- c) Explain the process of Selection.

3. Answer ANY TWO of the following: 15

- a) Define Human Resource Development. Discuss its functions.
- b) What do you mean by Performance Appraisal? What are its limitations?
- c) What is Career Planning? Explain its importance.

4. Answer ANY TWO of the following: 15

- a) Define human relations and explain the importance of human relations.
- b) What are the factors affecting employee morale?
- c) Explain the procedure of grievance redressal in organizations.

5. Answer ANY TWO of the following: 15

- a) Explain the need for an innovation culture in organisations.
- b) Briefly describe the types of Employee engagement.
- c) What are the challenges in managing workforce diversity?

6. Write short notes on ANY FOUR of the following: 20

- a) Counselling
- b) Mentoring
- c) Potential Appraisal
- d) Emotional Quotient
- e) Employee health and safety measures
- f) Employee empowerment

- मराठी रुपांतर
(३ तास)

गुण : १००

- सूचना: १. सर्व प्रश्न सोडवा.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. खाली दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्यायी उत्तराची निवड करा. (कोणतेही दहा)

१०

१. म्हणजे अर्ज केलेल्या व्यक्तीमधून सर्वात योग्य व्यक्ती निवडणे होय.
अ) भरती ब) निवड
क) स्थान निश्चिती ड) यापैकी नाही
२. मध्ये उर्ध्वरूपाने कार्यातील जबाबदारी व स्वातंत्रता कामगारांना अधिक दिली जाते.
अ) कार्य सुलभीकरण ब) कार्य निकष
क) कार्य समृद्धीकरण ड) कार्य विस्तार
३. हा कार्य विवरणाचा घटक आहे.
अ) कामाची परिस्थिती ब) प्रशिक्षण
क) पात्रता ड) कौशल्य
४. या प्रशिक्षण पद्धतीत कर्मचाऱ्यास एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी कार्य करण्याकरीता बदली केली जाते.
अ) मार्गदर्शन ब) अभ्यास अंतर्गत
क) कार्य बदल ड) घटना अभ्यास
५. मध्ये मूल्यमापन विविध पक्षाकडून किंवा घटकांकडून केले जाते.
अ) भूमिका विश्लेषण ब) उद्दिष्टनिष्ठ व्यवस्थापन
क) गुणवत्ताक्रम पद्धत ड) ३६०° मूल्यमापन
६. नियोजन ही क्रिया एखाद्या संघटनेतील महत्त्वाची पदे भरण्यासाठी असणारी प्रक्रिया आहे
अ) कारकीर्द ब) वारसाधिकारी
क) मनुष्यबळ ड) कर्मचारी
७. ही एक आर्थिक अभिप्रेरणा आहे.
अ) बोनस ब) कामाचे वातावरण
क) कौतुक ड) कामाची सुरक्षितता
८. नेतृत्वशैली ही कुटूंबियांकडून चालविल्या जाणाऱ्या व्यवसायासाठी अधिक उपयुक्त आहे.
अ) नोकरशाही ब) हुकूमशाही
क) मुक्त ड) पितृतुल्य

९. अभिप्रेरणेचा क्ष सिद्धांत हा मानवी घटकांच्या गृहितांवर आधारित आहे.
 अ) सकारात्मक ब) नकारात्मक
 क) सकारात्मक व नकारात्मक ड) तटस्थ
१०. हा सक्षमतेचा प्रकार आहे.
 अ) संघटनात्मक ब) मुख्य
 क) तांत्रिक ड) यापैकी सर्व
११. हे उदयोन्मुख रोजगाराचे स्वरूप आहे.
 अ) कर्मचारी कमी होणे ब) घरातून काम करणे
 क) स्थित्यंतरणीय ड) यापैकी नाही
१२. हे संघटनेतील कर्मचारी कपातीचे कारण होऊ शकते.
 अ) कमी मनोधैर्य ब) उच्च गैरहजरी
 क) खर्च कमी करणे ड) कमी अभिप्रेरणा

१(ब) खाली दिलेली वाक्ये बरोबर की चूक आहेत ते लिहा. (कोणतेही दहा)

१०

१. मानवी संसाधन विकास हे एक वेळ करावे लागणारे कार्य आहे.
२. कार्य आराखडा हा कार्यासाठी लागणाऱ्या आवश्यकता आणि त्या कार्यासाठी गरज असणारी मानवी गुणवत्ता यात ताळमेळ बसवितो.
३. संदर्भ तपासणी ही विद्यमान कर्मचाऱ्यांची केली जाते.
४. मनुष्यबळ नियोजनाचे कार्य मनुष्यबळ विकास विभागाद्वारे केले जाते.
५. प्रशिक्षण हे केवळ नवीन कर्मचाऱ्यांकरीता असते.
६. सहभागित्व मार्गदर्शन पद्धतीत मार्गदर्शन करणारा आणि मार्गदर्शन प्राप्त करणारा हे संयुक्तपणे समस्येच्या उपायांसंदर्भात जबाबदार असतात.
७. उच्च कर्मचारी मनोधैर्य हे औद्योगिक अपघात कमी करतात.
८. अपेक्षा घटक हा पिनक यांच्या अभिप्रेरणा सिद्धांतातील घटक आहे.
९. आध्यात्मिकांक म्हणजे व्यक्ति किती धार्मिक आहे.
१०. शिकावू संघटना या केवळ प्रशिक्षणावर भर देतात.
११. मानवी संसाधन माहिती पद्धती ही केवळ नोकरशाही संघटनेत दिसून येते.
१२. राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय मनुष्यबळाच्या पद्धतीत क्रिया सारख्या आहेत.

२. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

- अ) मानवी संसाधन व्यवस्थापनाची व्याख्या देवून त्याची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) मनुष्यबळ नियोजनाचे टप्पे कोणते ?
- क) निवड प्रक्रिया स्पष्ट करा.

३. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

- अ) मानवी संसाधन विकासाची व्याख्या देवून मानवी संसाधन विकासाच्या कार्याची चर्चा करा.
ब) कार्यसिद्धी मूल्यमापन म्हणजे काय? कार्यसिद्धी मूल्यमापनाच्या मर्यादा कोणत्या?
क) कारकीर्द नियोजन म्हणजे काय? कारकीर्द नियोजनाचे महत्व स्पष्ट करा.

४. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

- अ) मानवी संबंधांची व्याख्या सांगून मानवी संबंधांचे महत्व स्पष्ट करा..
ब) कर्मचारी मनोधैर्यावर परिणाम करणारे घटक कोणते?
क) संघटनेतील कर्मचारी तक्रार निवारणाची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.

५. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१५

- अ) संघटनेतील नाविण्यता संस्कृतीची गरज स्पष्ट करा.
ब) कर्मचारी व्यग्रतेच्या प्रकारांचे थोडक्यात वर्णन करा.
क) कर्मचारी भिन्नतेसंदर्भात विविध आव्हाने कोणती?

६. पुढीलपैकी कोणत्याही चार संक्षिप्त टीप लिहा.

२०

- अ) मार्गदर्शन
ब) विश्वासपूर्ण सल्ला देणे
क) क्षमताधिष्ठीत मूल्यमापन
ड) भावनांक
इ) कर्मचारी आरोग्य व सुरक्षितता उपाय
फ) कर्मचारी सबलीकरण